

Sygn. akt IV KK 437/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 czerwca 2018 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Henryk Gradzik (przewodniczący)
SSN Przemysław Kalinowski (sprawozdawca)
SSN Piotr Mirek

Protokolant Jolanta Grabowska

przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jerzego Engelkinga
w sprawie **T.R.**

skazanego z art. 286 § 1 k.k. i inn.,
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie
w dniu 20 czerwca 2018 r.,
kasacji, wniesionej przez obrońcę
od wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 25 maja 2017 r.,
zmieniającego wyrok Sądu Rejonowego w B.
z dnia 14 kwietnia 2016 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę T.R. Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania w postępowaniu
odwoławczym.**

UZASADNIENIE

T. R. został oskarżony o to że:

I. w dniu 24 kwietnia 2002 r. w B. i K., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w zamiarze uzyskania odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia komunikacyjnego, kierując działaniami J. F. i A. K. doprowadził do celowej kolizji drogowej dwóch pojazdów: Audi A3 o nr rej. [...] należącym do G. SA oraz B. Z. i samochodu marki Audi A4 o nr rej. [...] należącego do G. SA oraz J.Z., a następnie kierując działaniami wymienionych osób wprowadził w błąd pracowników PZU SA oddział w B. co do przypadkowości przedmiotowego zdarzenia i doprowadził tym samym wymienione zakłady ubezpieczeniowe do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty należnego odszkodowania komunikacyjnego, powodując łączną szkodę w wysokości 5330,49 złotych,

tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

II. w dniu 26 września 2002 roku w B. w celu uzyskania dla A. i J. D. od [...] Banku [...] SA kredytu na zakup pojazdu marki Audi A3 o nr rej. [...] przedłożył umowę o kredyt złotowy indeksowany kursem waluty o nr [...], umowę o przelew oraz z umowy ubezpieczenia oraz oświadczenie o odstąpieniu od umowy zawierające porobione przez siebie podpisy A. D. i J. D., a ponadto przedłożył umowę o przewłaszczenie na zabezpieczenie nr 8813 zawierającą podrobione przez siebie podpisy J. D., tj. o czyn z art. 297 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

III. w okresie od 2 do 16 grudnia 2002 roku w B., C. i K. działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w zamiarze uzyskania odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia komunikacyjnego, kierując działaniem P. R. i J. F. doprowadzili do celowej kolizji drogowej dwóch pojazdów: Audi A3 nr rej. [...] należącym do A. D., a użytkowanym przez niego i samochodu marki Ford Mondeo o nr rej. [...] należącego do G. SA, a użytkowanym przez P. R., a następnie kierując działaniami wymienionych osób wprowadził w błąd pracowników PZU SA oddział w B. i K. co do przypadkowości przedmiotowego zdarzenia a następnie w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A. D. na upoważnieniu uprawniającym go do reprezentowania jej w postępowaniu likwidacyjnym szkody oraz w piśmie adresowanym do [...] Banku [...] SA, dotyczącego wyrażenia zgody na wypłatę odszkodowania i doprowadził tym samym wymienione zakłady ubezpieczeniowe do

niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty nienależnego odszkodowania komunikacyjnego powodując łączną szkodę w wysokości 22530,53 złotych, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

IV. w dniu 14 stycznia 2003 roku w B., w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A. D. na piśmie skierowanym do [...] Banku [...] SA oddział w B. a dotyczącym umowy kredytowej nr [...], tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k.,

V. w okresie od 11 do 24 lutego 2003 roku w B., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w zamiarze uzyskania odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia komunikacyjnego, kierując działaniem M. K. i M. M. doprowadził do celowej kolizji drogowej dwóch pojazdów: Audi A3 o nr rej. [...] należącym do A. D., a użytkowanym przez niego i marki V\V LT o nr rej. [...] będącym własnością I. B., a następnie kierując działaniami wymienionych osób wprowadził w błąd pracowników P. SA oddział w B. co do przypadkowości przedmiotowego zdarzenia a następnie w celu użycia za autentyczne porobił podpisy A. D. na oświadczeniu o wyrażeniu zgody na prowadzenie w dniu zdarzenia pojazdu przez M. M. oraz na ugodzie z D. TU SA i doprowadził tym samym wymienione zakłady ubezpieczeniowe do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty nienależnego odszkodowania komunikacyjnego powodując łączną stratę w wysokości 13940,83 złotych, tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.

VI. w dniu 18 marca 2003 roku w B. w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A.D. na piśmie skierowanym do [...] Banku [...] SA oddział w B. a dotyczącym umowy kredytowej nr [...], tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k.,

VII. w okresie od 31 marca do 22 kwietnia 2003 roku w B. i K. działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w zamiarze uzyskania odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia komunikacyjnego, kierując działaniem M. M. i I. B. doprowadził do celowej kolizji drogowej pojazdu Audi A3 o nr rej. [...] należącym do A.D. a użytkowanym przez niego, a następnie kierując działaniami wymienionych osób wprowadził w błąd pracowników TU C. SA oddział w B. co do

przypadkowości przedmiotowego zdarzenia a następnie w celu użycia za autentyczne podrobił podpisy A.D. na dokumentacji zgłoszenia szkody oraz w piśmie adresowanym, do [...] Banku [...] SA o wyrażenie zgody na wypłatę odszkodowania i doprowadził tym samym wymienione zakłady ubezpieczeniowe do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty nienależnego odszkodowania komunikacyjnego powodując łączną szkodę w wysokości 32100 złotych,

tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

VIII. w dniu 9 maja 2003 roku w B. w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A.D. na wniosku oraz oświadczeniu złożonym do Starostwa Powiatowego w B. o wydanie nowego dowodu rejestracyjnego wraz z nowymi tablicami rejestracyjnymi dla pojazdu o nr [...] oraz na decyzji administracyjnej na podstawie której wydano nowy dowód rejestracyjny oraz tablice rejestracyjne o nr [...],

tj. o czyn z art. 270 §1 k.k.,

IX. w dniu 9 maja 2003 roku w B. w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A.D. na piśmie skierowanym do [...] Banku [...] SA o wyrażenie zgody na wydanie nowych tablic rejestracyjnych dla pojazdu o numerze [...], tj. o czyn z art. 270 § 1 k.k.,

X. w dniu 8 lipca 2003 roku w B. w celu dokonania przez A. D. przestępstwa, działając z nią wspólnie i w porozumieniu swoim zachowaniem ułatwił jej popełnienie wyłudzenia poświadczenia nieprawdy o zniesieniu współwłasności Banku poprzez wprowadzenie w błąd pracownika Starostwa Powiatowego w B. przy użyciu podrobionych dokumentów w postaci opieczętowanych stemplami [...] Bank Gospodarczy SA oddział w B. informacji dotyczących spłat kredytu zaciągniętego na zakup samochodu marki Audi A3 nr rej. [...] oraz wyrażenia zgody przez w/w bank na zniesienie współwłasności pojazdu będącego przedmiotem kredytu w ten sposób, że udzielił A. D. rady, informacji oraz dostarczył środki w postaci w/w dokumentów do popełnienia przedmiotowego przestępstwa,

tj. o czyn z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 272 w zw. z art. 11 § 2 k.k., w nocy z 8 na 9 lipca 2003 roku w T. i B. działając wspólnie i w porozumieniu z A.

K., w celu ułatwienia mu wyłudzenia nienależnego odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia AC, dokonał podpalenia samochodu marki Audi A4 o nr rej. [...] czym dopomógł w/w osobie w uzyskaniu nienależnego odszkodowania wprowadzając w błąd pracowników zakładu ubezpieczeniowego H. z/s w B. /uprzednio T./ i doprowadzając do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty odszkodowania, powodując szkodę w mieniu w/w zakładu na kwotę co najmniej 18900 złotych,

tj. o czyn z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 298 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

XI. w okresie od 14 do 30 lipca 2003 roku w Ł. i B., działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, w zamiarze uzyskania odszkodowania z tytułu zawartej umowy ubezpieczenia komunikacyjnego, kierując działaniem R. S. i P. Ś. doprowadził do celowej kolizji drogowej dwóch pojazdów: Audi A3 [...] należącym do A.D. a użytkowanym przez niego i samochodem marki Volvo V 40 o nr rej. [...] należącym do firmy księgowej O. Polska a będącego użytkowanym przez J. N. a następnie kierując działaniami wymienionych osób wprowadził w błąd pracowników PZU SA oddział w B. co do przypadkowości przedmiotowego zdarzenia a następnie w celu użycia za autentyczny podrobił podpis A.D. na druku zgłoszenia szkody w pojeździe oraz upoważnieniu uprawniającym go do reprezentowania jej w postępowaniu likwidacyjnym szkody i doprowadził tym samym wymieniony zakład ubezpieczeń do niekorzystnego rozporządzenia mieniem w postaci wypłaty nienależnego odszkodowania komunikacyjnego powodując szkodę w wysokości 20035,50 złotych,

tj. o czyn z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k.,

XII. w okresie od 28 lutego 2006 roku do 3 marca 2006 roku w B. oraz O. na terenie Czech, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej wspólnie i w porozumieniu z ustalonymi osobami, w zamiarze doprowadzenia Towarzystwa Ubezpieczeniowego C. SA do niekorzystnego rozporządzenia kwotą 42.000 złotych w dniu 28 lutego 2006 roku przekroczył w miejscowości Cieszyn granice polsko-czeską samochodem osobowym marki Seat Leon o nr rej. [...] zarejestrowanym na nazwisko S. P. a następnie w miejscowości O. poleciał w dniu I

marca 2006 roku ustalonej osobie zgłosić w tamtejszym Komisariacie Policji kradzież wymienionego pojazdu, usiłując poprzez zgłoszenie w dniu 3 marca 2006 roku szkody w postaci kradzieży wprowadził pracowników Towarzystwa Ubezpieczeniowego C. w błąd, jednakże zamierzonego celu nie osiągnął wobec ustalenia, że zgłoszona kradzież nie miała miejsca, a przedmiotowy pojazd w dniu 28 lutego 2006 roku przekraczając granicę słowacko-polską wjechał na teren Polski,

tj. o czyn z art. 13 § 1 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k.

Sąd Rejonowy w B. wyrokiem z dnia 14 kwietnia 2016r. :

1. uznał oskarżonego T.R. za winnego popełnienia czynu opisanego wyżej w punkcie 1, wyczerpującego znamiona ustawowe przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i za to, na mocy art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 8 (ośmiu) miesięcy pozbawienia wolności i na mocy art. 33 § 2 k.k. wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 30 (trzydziestu) stawek dziennych grzywny, przyjmując iż jedna stawka dzienna grzywny jest równoważna kwocie 10 (dziesięć) złotych;

2. uznał oskarżonego T.R. za winnego popełnienia czynu opisanego wyżej w punkcie II, wyczerpującego znamiona ustawowe przestępstwa z art. 297 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i za to, na mocy art. 297 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 5 miesięcy pozbawienia wolności a na mocy art. 33 § 2 k.k. wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 30 stawek dziennych grzywny, przyjmując, iż jedna stawka dzienna grzywny jest równoważna kwocie 10 zł;

3. uznał oskarżonego T.R. za winnego tego, że działając w podobny sposób, w krótkich odstępach czasu, dopuścił się popełnienia przestępstw opisanych w punktach III, V, VII i XII, z których każde wyczerpało znamiona ustawowe przestępstwa z art. 286 § 1 k.k. i art. 298 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i za to na podstawie art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 3 k.k. przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. w związku z art. 4 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu jedną karę 2 lat pozbawienia wolności i na mocy art. 33 § 2 k.k. wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 100 stawek dziennych grzywny, przyjmując iż jedna stawka dzienna grzywny jest równoważna kwocie 10 zł;

4. uznał oskarżonego T.R. za winnego tego, że działając w podobny sposób, w krótkich odstępach czasu, dopuścił się popełnienia przestępstw opisanych w punktach IV, VI, VIII i IX, z których każde wyczerpało znamiona ustawowe przestępstwa z art. art. 270 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 270 § 1 k.k. przy zastosowaniu art. 91 § 1 k.k. w związku z art. 4 § 1 k.k. wymierzył oskarżonemu jedną karę 10 miesięcy pozbawienia wolności;

5. uznał oskarżonego T.R. za winnego popełnienia czynu opisanego wyżej w punkcie X, wyczerpującego znamiona ustawowe przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. i za to, na mocy art. 19 § 1 k.k. w związku z art. 270 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 7 miesięcy pozbawienia wolności;

6. uznał oskarżonego T.R. za winnego popełnienia czynu opisanego wyżej w punkcie XI, wyczerpującego znamiona ustawowe przestępstwa z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 298 § 1 k.k. i art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 2 k.k. i za to, na mocy art. 19 § 1 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k. w związku z art. 11 § 3 k.k. wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności i na mocy art. 33 § 2 k.k. wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 60 stawek dziennych grzywny, przyjmując iż jedna stawka dzienna grzywny jest równoważna kwocie 10 zł;

7. uznał oskarżonego T.R. za winnego popełnienia czynu opisanego wyżej w punkcie XIII, wyczerpującego znamiona ustawowe przestępstwa z art. 13 § 1 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k. i za to, na mocy art. 14 § 1 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k. wymierzył mu karę 8 miesięcy pozbawienia wolności i na mocy art. 33 § 2 k.k. wymierzył mu karę grzywny w wymiarze 80 stawek dziennych grzywny, przyjmując iż jedna stawka dzienna grzywny jest równoważna kwocie 10 zł.

Wyżej opisany wyrok został zaskarżony apelacjami obrońców oskarżonego.

Adw. J. S. zaskarżył wyrok w całości zarzucając: obrazę przepisów postępowania, a to art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k., art. 366 § 1 k.p.k., a nadto art. 374 k.p.k. polegającego na prowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, który nie był prawidłowo zawiadomiony, co stanowi bezwzględną przyczynę odwoławczą (439 § 1 pkt. 11 k.p.k.); obrazę przepisów prawa materialnego, a to – w zakresie czynu z pkt. X – art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. a w zakresie czynu oznaczonego nr. XII – obrazę art. 286 § 1 k.k. i art. 298

§ 1 k.k. i art 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. oraz obrazę art. 46 § 1 k.k., jak również błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę wyroku, mający wpływ na jego treść.

Podnosząc wyżej opisane zarzuty adw. J. S. wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku w całości i uniewinnienie oskarżonego od zarzucanych mu aktem oskarżenia czynów; względnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w B. do ponownego rozpoznania. Z ostrożności procesowej obrońca wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez orzeczenie łagodniejszej kary pozbawienia wolności wraz z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz zdjęcie z oskarżonego obowiązku naprawienia szkody.

Drugi z obrońców – adw. A. S. także zaskarżył powyższy wyrok w całości, zarzucając mu obrazę przepisów postępowania, która miała wpływ na treść orzeczenia, mianowicie art. 6 k.p.k., art. 7 k.p.k. w zw. z art. 4 k.p.k. i art. 5 § 2 k.p.k. oraz błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, mający wpływ na jego treść.

Stawiając powyższe zarzuty obrońca ten wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uniewinnienie oskarżonego; ewentualnie – uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Sąd Rejonowy w B.

Sąd Okręgowy w B., wyrokiem z dnia 25 maja 2017 r., zaskarżony wyrok zmienił w ten tylko sposób, że uchylił zawarte w pkt. 9 orzeczenie obowiązku naprawienia szkody na rzecz TU C. S.A. (pkt I); w pozostałej części zaskarżony wyrok utrzymał w mocy (pkt II) i zwolnił oskarżonego od ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze (pkt III).

Obecnie wyrok Sądu odwoławczego zaskarżył kasacją obrońca skazanego, który zarzucił:

I. rażące naruszenie przepisów postępowania, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 450 § 3 k.p.k. w zw. z art. 117 § 1 i § 2 k.p.k. i art. 134 § 2 k.p.k. oraz art. 138 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k. i art. 451 zd. 1 k.p.k., polegające na tym, że Sąd Okręgowy w B. przeprowadził rozprawę odwoławczą, w tym przewód sądowy w Sądzie odwoławczym w dniu 16 listopada 2016 r. oraz w dniu 15 maja 2017 r. pod nieobecność oskarżonego, który

o jej terminach nie został prawidłowo powiadomiony oraz nie został pouczony o treści art. 451 zd. 1 k.p.k., a jednocześnie Sąd odwoławczy błędnie uznał, że zawiadomienie oskarżonego o terminie rozprawy apelacyjnej zostało mu doręczone prawidłowo w trybie wskazanym w art. 138 *in fine* k.p.k., podczas gdy zawiadomienie powinno być doręczone każdorazowo w trybie wskazanym w art. 134 § 2 k.p.k., co w konsekwencji stanowiło naruszenie prawa oskarżonego do obrony, gdyż uniemożliwiało oskarżonemu realizację przysługujących mu uprawnień strony;

II. rażące naruszenie przepisów postępowania, poprzez ich niewłaściwe zastosowanie, mające istotny wpływ na treść orzeczenia, tj. art. 433 § 1 i § 2 k.p.k. w zw. z art. 447 § 1-3 k.p.k. i art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 438 pkt 1, 2, 3 i 4 k.p.k. i art. 440 k.p.k. oraz w zw. z art. 117 § 1, § 2, § 2a k.p.k., art. 374 § 1 k.p.k. oraz art. 377 § 3 k.p.k. w zw. z art. 6 k.p.k., polegające na tym, że Sąd odwoławczy:

1. nie rozważył wystarczająco wnikliwie oraz nienależycie odniósł się do zarzutów zawartych w apelacji obrońcy oskarżonego adwokata J. S., tj. zarzutu oznaczonego w *petitum* tej apelacji:

- numerem 1 (naruszenie art. 6 k.p.k. i art. 374 k.p.k., polegające na prowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego, w tym przeprowadzenie głosów stron, który nie był prawidłowo zawiadomiony, a który informował sąd o miejscu swego aktualnego pobytu wraz ze wskazaniem adresu),
- numerem 2 (obraza przepisów prawa materialnego, tj. art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 270 § 1 k.k. i art. 272 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zakresie czynu nr X, poprzez przyjęcie że oskarżony wypełnił znamiona tego przestępstwa,
- numerem 4 (błąd w ustaleniach faktycznych, przyjętych za podstawę orzeczenia, a mający wpływ na jego treść),
- numerem 5 (obraza przepisów postępowania, tj. art. 366 § 1 k.p.k., polegająca na nieprzeprowadzeniu dowodów z zeznań świadków R. R., A. O. i B. Z.),
- numerem 6 (obraza przepisów postępowania, tj. art. 6 k.p.k., polegająca na przeprowadzeniu rozprawy pod nieobecność oskarżonego w sytuacji, w której przedstawił zaświadczenie od lekarza sądowego),
- numerem 8 (obraza przepisów postępowania, tj. art. 7 k.p.k., poprzez dokonanie oceny dowodów z naruszeniem tego przepisu), a także podniesionego przez

obrońcę oskarżonego zarzutu rażącej niewspółmierności kary orzeczonej względem oskarżonego przez sąd pierwszej instancji;

2. nie rozważył wystarczająco wnikliwie oraz nienależycie odniósł się do zarzutów zawartych w apelacji obrońcy oskarżonego adwokata A. S., to jest zarzutów oznaczonych w *petitum* tej apelacji jako zarzut naruszenia art. 6 k.p.k. (przeprowadzenie rozpraw pod nieobecność oskarżonego, który nie był prawidłowo zawiadomiony o kolejnych terminach rozpraw w 2016 r. począwszy od stycznia 2016 r., a także przeprowadzenie rozprawy w dniu 21 grudnia 2015 r. i nie uwzględnienie wniosku o jej odroczenie, pomimo przedłożenia zaświadczenia wystawionego przez lekarza sądowego stwierdzającego niezdolność oskarżonego do wzięcia udziału w tej rozprawie, co miało skutkować naruszeniem prawa do obrony);

3. ponadto – zdaniem skarżącego – Sąd odwoławczy nie rozpoznał i nie skontrolował sprawy w granicach wskazanych w art. 447 § 1 – 3 k.p.k., nie podając w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku w sposób prawidłowy merytorycznej, własnej oceny przytoczonych powyżej zarzutów, w tym czym się kierował wydając wyrok oraz dlaczego zarzuty apelacji obrońców oskarżonego uznał za niezasadne – co skutkowało niepełnym i nierzetelnym rozpoznaniem złożonych w sprawie apelacji obrońców oskarżonego, niedostrzeżeniem zaistniałych uchybień i wydaniem wyroku obarczonego błędami, pomimo istnienia względnych przyczyn odwoławczych, które po ich należytej merytorycznej ocenie powinny skutkować uchynieniem wyroku Sądu I instancji i przekazaniem sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi.

Podnosząc tak sformułowane zarzuty kasacyjne, skarżący wniósł o uchylenie w całości wyroku Sądu Okręgowego w B. oraz poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w B. i przekazanie sprawy temu ostatniemu Sądowi do ponownego rozpoznania.

W pisemnej odpowiedzi na kasację Prokurator Rejonowy w B. wniósł o jej oddalenie jako oczywiście bezzasadnej.

W duplice obrońca skazanego ustosunkował się do argumentacji prokuratora.

Na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Krajowej wniósł o uwzględnienie pierwszego z zarzutów kasacyjnych, uchylenie zaskarżonego wyroku sądu odwoławczego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania temu ostatniemu sądowi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja obrońcy osk. T.R. okazała się skuteczna i doprowadziła do uchylenia zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego w B. Jednocześnie podkreślić należy, że rozstrzygnięcie w tym przedmiocie związane jest z uwzględnieniem pierwszego z zarzutów nadzwyczajnego środka zaskarżenia. Rozpoznanie tego zarzutu okazało się bowiem wystarczające do wydania orzeczenia, a wypowiedzanie się na temat pozostałych zagadnień podniesionych przez skarżącego byłoby – na tym etapie postępowania – zdecydowanie przedwczesne (art. 436 k.p.k. w zw. z art. 518 k.p.k.).

W niniejszej sprawie zasadnicze znaczenie miał rzeczywiście zarzut nienależytego wykonania przez sąd odwoławczy obowiązku prawidłowego powiadomienia ówczesnego oskarżonego T.R. o rozprawach apelacyjnych w dniach: 16 listopada 2016 r. oraz 15 maja 2017 r.

Przypomnieć trzeba na wstępie, że zgodnie z art. 117 § 1 k.p.k. osobę uprawnioną do wzięcia udziału w czynności procesowej zawiadamia się o jej czasie i miejscu, chyba że ustawa stanowi inaczej. Z kolei, stosownie do dyspozycji § 2 powołanego powyżej przepisu, czynności nie przeprowadza się, jeżeli osoba uprawniona nie stawiała się, a brak dowodu, że została o niej powiadomiona oraz jeżeli zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że niestawiennictwo wynikało z powodu przeszkód żywiołowych lub innych wyjątkowych przyczyn, a także wtedy, gdy osoba ta usprawiedliwiła należycie niestawiennictwo i wnosi o nieprzeprowadzanie czynności bez jej obecności, chyba że ustawa stanowi inaczej. Dodatkowo, obecność stron na rozprawie odwoławczej reguluje przepis art. 450 § 3 k.p.k., zgodnie z którym niestawiennictwo należycie zawiadomionych o terminie rozprawy stron, obrońców lub pełnomocników nie tamuje rozpoznania sprawy, chyba że ich udział jest obowiązkowy (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 lipca 2013 r., IV KK 171/13). Użyty w przepisie art. 450 § 3 k.p.k. zwrot „należycie” oznacza konieczność dokonania prawidłowego zawiadomienia, a więc zgodnego z

przepisami rozdziału 15 k.p.k., regulującego doręczenia (tak postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2016 r., V KO 56/16).

Procesowe reguły dotyczące zawiadomień stron i uczestników postępowania o terminach wyznaczanych czynności uzupełnia dyrektywa zawarta w art. 134 § 2 k.p.k., zgodnie z którą osobom pozbawionym wolności doręcza się pismo za pośrednictwem administracji odpowiedniego zakładu.

W realiach tej sprawy zasadniczego znaczenia nabiera zatem zagadnienie relacji obowiązku wynikającego z treści powołanego przepisu art. 134 § 2 k.p.k. oraz uprawnienia organu procesowego do skutecznego korzystania z regulacji wynikającej z treści art. 138 k.p.k., tj. formy zawiadomienia ograniczonego do wykorzystania ostatniego znanego adresu krajowego osoby, która przebywa za granicą lub nawet pozostawienia pisma w aktach sprawy.

Na gruncie rozpoznawanej sprawy, nie ulega żadnej wątpliwości, że od dnia 3 lutego 2016 r. organy procesowe - na ówczesnym etapie Sąd I instancji, a na etapie postępowania Sąd Odwoławczy - dysponowały udokumentowaną informacją przedstawioną przez obrońcę oskarżonego, że T. R. został w dniu 4 stycznia 2016 r. pozbawiony wolności w wyniku wdrożenia do wykonania kary pozbawienia wolności orzeczonej prawomocnym i wykonalnym wyrokiem Sądu Okręgowego w H. z dnia 16 lipca 2015 r. w sprawie o sygn. akt [...]i przebywa w zakładzie karnym położonym na terenie Republiki Federalnej Niemiec. Informacja ta zawierała wszystkie istotne dane o miejscu odbywania kary pozbawienia wolności, co umożliwiało organom procesowym kierowanie do ówczynie oskarżonego stosownych pism i zawiadomień za pośrednictwem administracji zakładu karnego, w którym przebywał. Dodatkowo sam oskarżony w piśmie kierowanym do sądu z dnia 31 marca 2017 r., które wpłynęło do sądu odwoławczego w dniu 11 kwietnia 2017 r., informował o pozbawieniu go wolności i pobycie w zakładzie karnym na terenie Republiki Federalnej Niemiec.

Zatem, nie ulega wątpliwości, że w momencie wysyłania zawiadomień o terminach rozpraw odwoławczych w Sądzie Okręgowym w B. osk. T. R. był osobą pozbawioną wolności. W stosunku do niego miała więc zastosowanie regulacja zamieszczona w przepisie art. 134 § 2 k.p.k., który nakazuje doręczenie zawiadomienia osobie pozbawionej wolności za pośrednictwem administracji

zakładu karnego. Treść tego unormowania nie różnicuje przy tym sytuacji osób pozbawionych wolności na terenie kraju oraz przebywających w zakładach karnych za granicą. Jeżeli zatem, jak w tym wypadku, organ procesowy miał konkretną informację o pobycie skazanego w zakładzie karnym ze wskazaniem dokładnego miejsca i adresu na terenie kraju należącego przy tym do wspólnoty europejskiej, to ograniczenie się do skorzystania z instytucji określonej w art. 138 k.p.k., oznaczało w istocie brak zachowania prawidłowej formy powiadomienia strony o terminie rozprawy odwoławczej. Obowiązek wynikający z treści art. 117 § 1 k.p.k. nie został więc należycie zrealizowany.

W tej sytuacji należy stwierdzić, że **skoro ustawodawca przewidział odrębny tryb doręczania pism procesowych osobom pozbawionym wolności (art. 134 § 2 k.p.k.), to w odniesieniu do tych osób przebywających w warunkach izolacji również za granicą (zwłaszcza, gdy miejsce ich pobytu jest organowi znane) - nie jest skuteczne ograniczenie się do instytucji doręczenia w trybie przewidzianym w art. 138 zd. drugie k.p.k.** Nie tylko nie dochodzi bowiem do rzeczywistego powiadomienia o terminie czynności procesowej wymaganego przez ustawę, ale dzieje się tak przy pełnej świadomości i aprobachie takiego stanu rzeczy ze strony organu procesowego, który jednocześnie wie o tym, gdzie rzeczywiście – w warunkach izolacji – przebywa oskarżony.

W tych uwarunkowaniach trzeba było podzielić pogląd autora kasacji, który wywodził, że skoro osk. T. R. od dnia 4 stycznia 2016 r. był osobą pozbawioną wolności w jednym z krajów Unii Europejskiej, to jego zawiadomienie o terminach rozpraw w sądzie odwoławczym powinno następować na zasadach określonych w art. 134 § 2 k.p.k.

Sąd Odwoławczy, który uznał, że zawiadomienia oskarżonego o terminach rozpraw apelacyjnych zostały mu doręczone prawidłowo, nie wskazał wprawdzie na uregulowanie zawarte w art. 138 in fine k.p.k., ale niezależnie od tego - nie rozważył, czy w istniejących w tej sprawie konkretnych uwarunkowaniach korzystanie z fikcji doręczenia zawiadomienia nie narusza przepisów gwarantujących stronie procesowej prawo do uzyskania informacji o czynnościach procesowych organu sądowego oraz prawo do aktywnego uczestniczenia w tych czynnościach. W orzecznictwie Sądu Najwyższego ugruntowany jest pogląd, że

doręczenie przesyłki zawierającej zawiadomienie o rozprawie oskarżonemu przebywającemu w zakładzie karnym powinno następować w myśl unormowania zamieszczonego w art. 134 § 2 k.p.k. i tylko w tym trybie może wywołać skutek w postaci prawidłowego o niej zawiadomienia oskarżonego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2014 r., III KK 216/14, podobnie, wyrok z dnia 1 stycznia 2013 r., IV KK 140/12). Ponieważ przepisy o doręczeniach zastępczych opierają się o fikcję doręczenia, to ich stosowanie i wykładnia powinny być ściśle. Zarazem, dotyczą one sfery tak wrażliwej, jaką jest zapewnienie rzeczywistej możliwości realizacji prawa do obrony w jego najbardziej podstawowym wymiarze, jakim jest aktywne uczestniczenie w czynnościach procesowych w drodze bezpośredniego udziału lub przedstawiania pisemnych oświadczeń, wyjaśnień, wniosków i wystąpień. Jednak dla wykorzystania tej ostatniej formy także niezbędna jest wiedza o terminach działań podejmowanych przez organ sądowy. Na znaczenie tego ostatniego elementu wskazano w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2012 r., V KK 323/11 podkreślając, że postawa oskarżonego, który po zawiadomieniu go o terminie rozprawy odwoławczej wyjeżdża za granicę i zostaje tam pozbawiony wolności obliuguje do rozważenia, czy w ogóle był on zainteresowany osobistym udziałem w tej czynności. Inna jest bowiem sytuacja, gdy oskarżony znając termin kolejnych czynności procesowych wyjeżdża z kraju, rezygnując jednoznacznie z uczestniczenia w nich (jak to miało miejsce przed Sądem I instancji), a inna, gdy zagadnienie „należytego zawiadomienia” dotyczy całego postępowania odwoławczego, którego czas rozpoczęcia i terminy czynności sądu nie mogły być nawet przewidywane przez oskarżonego w chwili opuszczenia kraju, a następnie izolacji w zakładzie karnym. W tym ostatnim wypadku, nie może budzić wątpliwości konieczność zrealizowania przez organ procesowy obowiązku „należytego” zawiadomienia o terminie rozprawy, którego szczególną formę – w odniesieniu do osób pozbawionych wolności – określa właśnie przepis art. 134 § 2 k.p.k. Ograniczenie się do zastosowania fikcji doręczenia z art. 138 k.p.k., pozbawia oskarżonego możliwości realnego uczestniczenia (choćby w formie pisemnych wystąpień i wniosków) w istotnej fazie procesu, jakim jest postępowanie odwoławcze, przez co cały proces traci walor procesu rzetelnego.

W kontekście uregulowania zamieszczonego w art. 138 zd. drugie k.p.k. i sytuacji, jaka powstała w związku z odbywaniem przez osk. T. R. kary pozbawienia wolności w kraju należącym do Unii Europejskiej, zaakcentować też należy znaczenie regulacji wspólnotowych (szerzej na ten temat: M. Szeroczyńska – Art. 138 k.p.k. w świetle orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. C-325/11, Prok. i Pr. 2016, z. 1, s. 42). Nie ma potrzeby szczegółowego omawiania ich w tym miejscu, ale jednoznacznie wyrażają one założenie, że korespondencja kierowana przez organy sądowe do osób uczestniczących w procesach toczących się w innym kraju członkowskim niż kraj zamieszkania lub długotrwałego pobytu, powinna być przesyłana bezpośrednio za pomocą usług pocztowych. Podkreśla się, że przepisy wspólnotowe nie przewidują możliwości korzystania z fikcji doręczania korespondencji w sprawach sądowych z powodu braku podania adresu do korespondencji w państwie, gdzie prowadzone jest postępowanie. Przykładem tego kierunku wykładni może być orzeczenie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 19 grudnia 2012 r. w sprawie o sygn. C-325/11. Przywołane orzeczenie TSUE w sprawie Adler zapadło wprawdzie na gruncie przepisu art. 1135⁵ k.p.c., ale zawiera bardziej generalną ocenę instytucji fikcyjnego doręczania pism procesowych z powodu pobytu w jednym państwie należącym do Unii, uczestnika postępowania toczącego się w innym państwie unijnym. Trybunał wyraźnie odwołał się do zasady swobodnego przemieszczania się obywateli krajów wspólnoty i przebywania na terytorium całej Unii (art. 20 ust. 2 lit. a TFUE), która stanowi fundamentalną zasadę należącą do kręgu podstaw istotnych dla stworzenia i funkcjonowania Unii, jako integrującego się organizmu. Konieczne jest zatem zapewnienie każdemu mieszkańcowi wspólnoty przestrzegania pełnych praw – także w procesie prowadzonym poza miejscem jego aktualnego pobytu (M. Szeroczyńska – j.w.). Tym samym, korzystanie przez organy procesowe z instytucji fikcyjnego doręczenia w stosunku do osób przebywających na terenie innego kraju należącego do Unii Europejskiej, zamiast możliwego do zrealizowania skutecznego doręczenia pisma procesowego skierowanego bezpośrednio do uczestników postępowania przebywających za granicą, TSUE uznał za sprzeczne z zasadą rzetelnego procesu i prawem do

obrony. Ocena ta przekłada się dość jednoznacznie na sytuację związaną z wykorzystaniem fikcji doręczeń w sprawach karnych.

W tych warunkach, zaniechanie „należytego” zawiadomienia osk. T. R. o terminach dwóch rozpraw apelacyjnych i ostatecznie rozpoznanie sprawy bez jego wiedzy rażąco naruszało prawo oskarżonego do obrony (art. 6 k.p.k.), wyrażające się w możliwości zaprezentowania własnego stanowiska choćby na piśmie, czy też złożeniu dodatkowych wyjaśnień lub wniosków (art. 453 § 2 k.p.k.). Przedmiotowe naruszenie obowiązku należytego zawiadomienia o terminie czynności procesowej należy uznać bez wątpienia za rażącą obrazę prawa, mogącą przy tym mieć istotny wpływ na treść wyroku, albowiem możliwość przedstawienia na forum rozprawy apelacyjnej argumentów wspierających wniesione apelacje została osk. T. R. ograniczona w poważnym stopniu (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 lipca 2010 r., V KK 135/10). Procedowanie w tych warunkach, nawet przy obecności obrońców oskarżonego, w zasadniczym stopniu musiało wpłynąć na ocenę rzetelności procesu na etapie postępowania odwoławczego.

Przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy powinien prawidłowo zawiadomić osk. T. Rozmusa o terminie rozprawy apelacyjnej (Sąd Najwyższy nie napotkał problemów z doręczaniem korespondencji w miejscu pobytu za granicą), co umożliwi mu realizację uprawnień przysługujących stronie procesowej, w tym zwłaszcza prawa do prowadzenia osobiście obrony na każdym etapie postępowania.

Z tych wszystkich powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w wyroku.

kc